

ดวงจันทร์

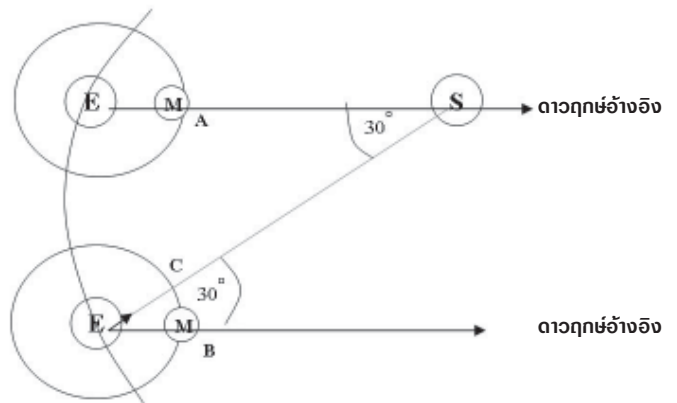
“ ดวงจันทร์วันเพ็ญลอยเด่นอยู่ในภา
กรงกลดสดสีรัศมีกอแสงงามตา
แสงจันทร์อร่ามฉายงามส่องฟ้า
ไม่งามเท่าหน้าผาผนังห้องงอยไย”

จากบทเพลงนี้คงจะไม่ได้หมายถึงดาวดวงใด
นอกจาก “ดวงจันทร์” ถ้าเช่นนั้นเรารู้จักดวงจันทร์
จากพี่หมู่ครูยาวกันดีกว่า

ดวงจันทร์

เป็นบริวารของโลก และอยู่ใกล้โลกมากที่สุด โคจรรอบโลกด้วยแรงดึงดูดระหว่างมวล เนื่องจากโลกมีมวลมากกว่าดวงจันทร์จึงทำให้ดวงจันทร์โคจรรอบโลกด้วยความเร็วประมาณ 1.02 กิโลเมตรต่อวินาที คำนวณได้จากสูตร $v = \sqrt{\frac{GM}{r}}$ เมื่อ v คือความเร็วของดวงจันทร์ G คือ ค่าคงตัว มีค่าเท่ากับ $6.67 \times 10^{-11} \text{ Nm}^2/\text{kg}^2$ M คือมวลของโลก มีค่าเท่ากับ $5.98 \times 10^{24} \text{ kg}$ r คือระยะทางระหว่างโลกถึงดวงจันทร์ มีค่าเท่ากับ $3.84 \times 10^8 \text{ m}$

ดวงจันทร์โคจรรอบโลก ครบ 1 รอบ ใช้เวลา 27.3 วัน เมื่อเทียบกับดาวฤกษ์ และจะใช้เวลาโคจรรอบโลก 29.5 วัน เมื่อเทียบกับดวงอาทิตย์ เนื่องจากเราอยู่บนโลกที่โคจรรอบดวงอาทิตย์ ขณะที่ดวงจันทร์โคจรรอบโลก 1 รอบ คือ 1 เดือน โลกจะเคลื่อนที่ได้ไป $\frac{1}{12}$ ของเดือน หรือประมาณ $(\frac{360^\circ}{12} = 30^\circ)$ ดังรูปที่ 1

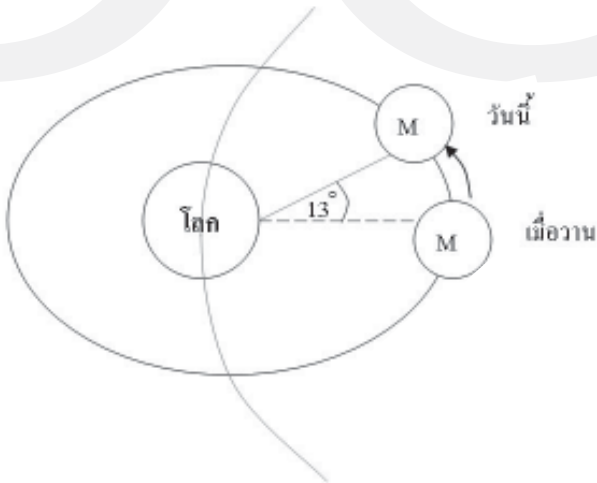
รูปที่ 1 แสดงการโคจรของดวงจันทร์รอบโลกและโลกโคจรรอบดวงอาทิตย์

ขณะที่ดวงจันทร์อยู่ในตำแหน่ง A คนบนโลกจะ看不见ดวงจันทร์เพราะตรงกับแรม 15 ค่ำ และเมื่อเวลาผ่านไป 1 เดือนหรือดวงจันทร์โคจรรอบโลก 1 รอบ เมื่อเทียบกับดาวฤกษ์ที่ตำแหน่ง B

ดวงจันทร์ในขณะนั้นจะยังไม่ใช่วันแรม 15 ค่ำ ต้องเคลื่อนที่ไปอีก 30° จนถึงตำแหน่ง C สามารถคำนวณจากดวงจันทร์โคจรรอบโลก 360° เท่ากับ 27.3 วัน ถ้าเคลื่อนที่ได้ 30° จะใช้เวลา 2.27 วัน $(\frac{30^\circ}{360^\circ} \times 27.3 = 2.27)$ ดังนั้นเมื่อดวงจันทร์อยู่ที่ตำแหน่ง C จะเป็นวันแรม 15 ค่ำ มีจำนวนวันเท่ากับ $27.3 + 2.27 = 29.57$ วัน เมื่อเทียบกับดวงอาทิตย์

คนบนโลกจะมองเห็นดวงจันทร์เปลี่ยนไปเป็นข้างขึ้นและข้างแรม โดยแต่ละวันจะเห็นดวงจันทร์เปลี่ยนตำแหน่งไปจากเดิม ทั้งนี้เพราะดวงจันทร์โคจรรอบโลกในทิศทางเดียวกับการ

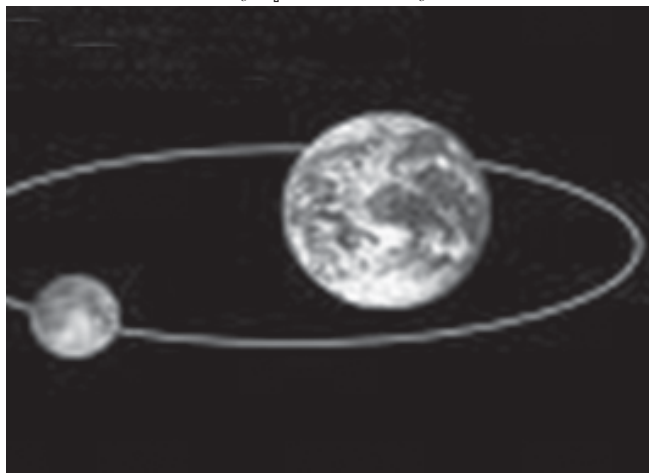
หมุนรอบตัวเองของโลก เมื่อโลกหมุนรอบตัวเองครบ 1 รอบ ดวงจันทร์เปลี่ยนตำแหน่งไปจากเดิม $1/27.3$ รอบ หรือประมาณ 13° ($\frac{30^\circ}{27.3} = 13^\circ$) การที่คนบนโลกจะเห็นดวงจันทร์อยู่ที่ตำแหน่งเดิมได้ โลกต้องหมุนไปอีก 13° ซึ่งเท่ากับ 52 นาที จะทำให้เรามองเห็นดวงจันทร์ขึ้นช้ากว่าเดิมนั้นละ 52 นาที (24 ชั่วโมง = 360° หรือ $1^\circ = 4$ นาที ดังนั้น $13^\circ = 52$ นาที)

รูปที่ 2 แสดงการเคลื่อนที่ของดวงจันทร์ในแต่ละวัน

การที่ดวงจันทร์เปลี่ยนตำแหน่งไปวันละ 13° จึงส่งผลให้เกิดปรากฏการณ์น้ำขึ้น น้ำลง เข้าไปประมาณวันละ 52 นาที ปรากฏการณ์น้ำขึ้น น้ำลง เกิดจากแรงดึงดูดของ ดวงอาทิตย์ และ ดวงจันทร์ แรงน้ำขึ้น น้ำลงที่เกิดจากดวงจันทร์เป็นความแตกต่างของแรงดึงดูดที่ดวงจันทร์กระทำต่อโลก ณ จุดใกล้ และ ณ จุดไกล ซึ่งเท่ากับ $2GM_0m/r^3$ หรือ $\alpha m/r^3$ เมื่อ m เป็นมวลของดวงจันทร์ เมื่ออยู่ห่างโลก r แรงน้ำขึ้น-น้ำลงที่เกิดจากดวงอาทิตย์จึง $\alpha M_0/r_0^3$ เมื่อ M_0 เป็นมวลของดวงอาทิตย์ และ r_0 เป็นระยะห่างของดวงอาทิตย์

เปรียบเทียบแรงน้ำขึ้น น้ำลง ระหว่างโลกกับดวงอาทิตย์ เมื่อดวงอาทิตย์มีมวล M_0 อยู่ห่างจากโลก r_0 แล้วแรงน้ำขึ้น น้ำลง

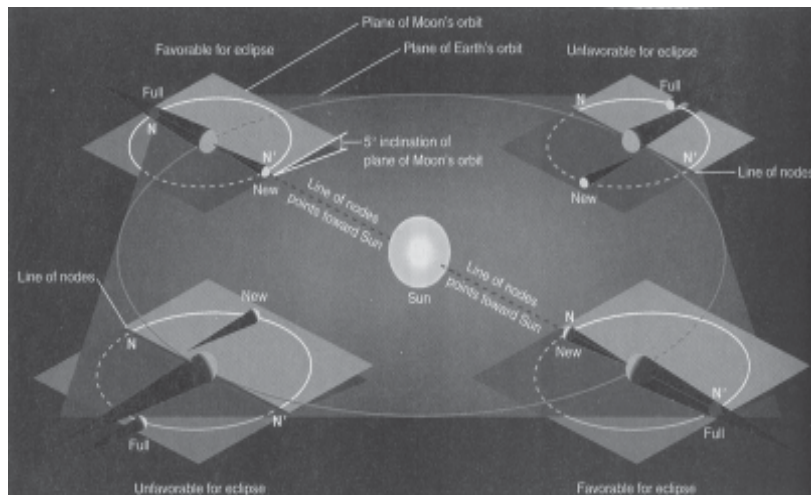
รูปที่ 3 แสดงแรงน้ำขึ้น น้ำลงระหว่างโลกกับดวงจันทร์

ระหว่างโลกกับดวงจันทร์มีมากกว่า 2.2 เท่า โปรดระลึกเสมอว่า แรงดึงดูดระหว่างโลกกับดวงจันทร์มีค่าน้อยกว่าแรงดึงดูดระหว่างโลกกับดวงอาทิตย์ แรงน้ำขึ้น น้ำลงไม่ใช่แรงดึงดูดโดยตรง แต่เป็นความแตกต่างหรือการเปลี่ยนแปลงของแรงที่ดวงจันทร์หรือดวงอาทิตย์กระทำต่อโลก ณ จุดใกล้กับจุดไกล

นอกจากดวงจันทร์จะใช้อธิบายปรากฏการณ์ข้างขึ้น ข้างแรม และน้ำขึ้น น้ำลง แล้ว เวลาที่ดวงจันทร์ใช้ในการโคจรรอบโลกครบ 1 รอบ ยังสามารถนำมาสร้างปฏิทินทางจันทรคติ โดยดวงจันทร์โคจรรอบโลกครบ 1 รอบ ใช้เวลา 29.5 วัน เทียบกับดวงอาทิตย์ จึงทำปฏิทินให้ 1 เดือนมี 29 หรือ 30 วัน เกิดเป็นเดือนเต็มและเดือนขาดสลับกันไปจนครบ 1 ปี

ปฏิทินทางจันทรคติใน 1 ปีมี 354 วัน ($29.5 \text{ วัน} \times 12 \text{ เดือน} = 354 \text{ วัน}$) แต่ปฏิทินทางสุริยคติ ใน 1 ปีมี 365 วัน ทำให้ปฏิทินทางจันทรคติมีจำนวนวันน้อยกว่า 11 วันใน 1 ปี และถ้า 3 ปี จะมีจำนวนวันน้อยกว่าถึง 33 วัน ดังนั้นในระยะ 2 - 3 ปี จะต้องมีการเพิ่มเดือนขึ้นอีก 1 เดือน เรียกว่าเกิดมีเดือน 8 สองหน

เนื่องจากการโคจรรอบโลก ของดวงจันทร์ไม่ได้อยู่ในระนาบเดียวกับระนาบทางโคจรของโลกรอบดวงอาทิตย์ แต่จะเอียงทำมุม ประมาณ 5 องศาจึงไม่เกิดปรากฏการณ์จันทรุปราคา หรือสุริยุปราคาทุกเดือน แต่จะเกิดได้ ปีละ 2 ครั้งที่ตำแหน่ง A และ C ดังแสดงในรูปที่ 4

รูปที่ 4 แสดงตำแหน่งการเกิดจันทรุปราคาหรือสุริยุปราคาตำแหน่ง A และ C

จะเห็นว่า การโคจรรอบโลกของดวงจันทร์ส่งผลตั้งนี้ เกิดปรากฏการณ์ข้างขึ้น ข้างแรม เกิดปรากฏการณ์น้ำขึ้น น้ำลง ไม่เกิดปรากฏการณ์จันทรุปราคาหรือสุริยุปราคาทุกเดือน ใช้ทำปฏิทินทางจันทรคติ และประการที่สำคัญ ความงามของดวงจันทร์ ในคืนวันเพ็ญ ช่างงดงามเปรียบได้กับความงามบนใบหน้าของหญิงสาวอันเป็นที่รัก หากสิ่งใดมาเทียบเทียมได้ไม่